

Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.09.2019

Система недержавного пенсійного забезпечення (далі – НПЗ) становить третій рівень пенсійної системи. Її розбудова здійснюється починаючи з 2004 року після набрання чинності Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення». Основу такої системи становлять недержавні пенсійні фонди.

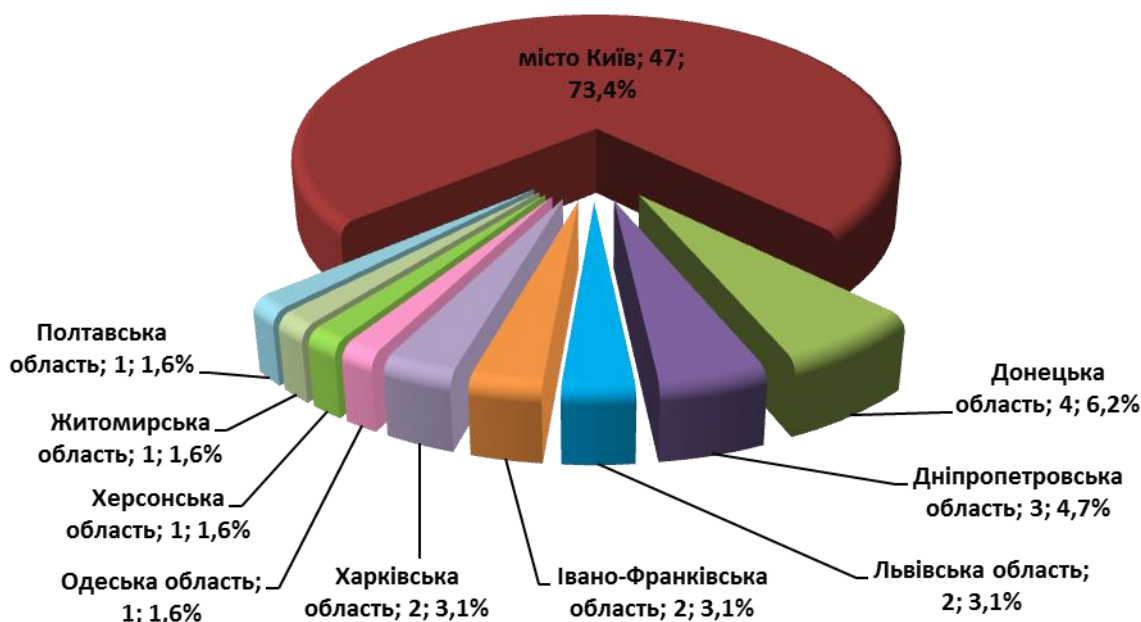
Основною метою інвестування пенсійних активів є отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат разом із забезпеченням дохідності пенсійних активів вище рівня інфляції та залучення довгострокових інвестиційних ресурсів, необхідних для модернізації економіки.

Станом на 30.09.2019 в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 64 недержавні пенсійні фонди (далі – НПФ) та 22 адміністратори НПФ (довідково: станом на 30.09.2018 у Державному реєстрі налічувалось 62 НПФ та 22 адміністратори).

Крім того, міститься інформація про 1 одноосібного засновника, який прийняв рішення про самостійне здійснення адміністрування створеного ним корпоративного недержавного пенсійного фонду (отримав ліцензію на провадження діяльності з адміністрування такого недержавного пенсійного фонду та відповідно до законодавства не потребує внесення до Державного реєстру фінансових установ).

Згідно з даними Державного реєстру фінансових установ недержавні пенсійні фонди зареєстровано у 9 регіонах України (Рис.1). Найбільша кількість НПФ зосереджена у м. Києві – 47, або 73,4% від загальної кількості зареєстрованих НПФ.

Рис. 1. Територіальний розподіл НПФ (шт.)

Аналіз діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення проведено на підставі поданих звітних даних станом на 30.09.2019.

Основні показники діяльності НПФ, згідно з поданими звітними даними, та темпи їх приросту наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

Показники	Станом на 30.09.2017	Станом на 30.09.2018	Станом на 30.09.2019	Темпи приросту, %	
				станом на 30.09.2018/ станом на 30.09.2017	станом на 30.09.2019/ станом на 30.09.2018
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	68,4	66,3	74,7	-3,1	12,7
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	840,1	848,8	868,7	1,0	2,3
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	2 326,80	2 651,30	2 977,9	13,9	12,3
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	1 972,70	1 964,20	2 112,6	-0,4	7,6
у тому числі:					
- від фізичних осіб	122,3	153,1	208,7	25,2	36,3
- від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0
- від юридичних осіб	1 849,50	1 810,40	1 903,1	-2,1	5,1
Пенсійні виплати, млн. грн.	711,5	781,5	912,9	9,8	16,8
Кількість учасників, що отримали/отримують пенсійні виплати, тис. осіб	84,0	80,8	83,3	-3,8	3,1
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	1 318,30	1 667,20	2 038,7	26,5	22,3
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн. грн.	1 034,50	1 355,30	1 665,7	31,0	22,9
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн.	283,8	311,9	373,0	9,9	19,6

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятичних чисел

Станом на 30.09.2019 адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено **74,7 тис. шт. пенсійних контрактів**, що більше на **12,7% (8,4 тис. шт.)** порівняно зі станом на 30.09.2018.

Структура пенсійних контрактів станом на 30.09.2019:

- з вкладниками – фізичними особами – 67,8 тис. шт.;
- з вкладниками фізичними особами-підприємцями – 0,1 тис. шт.;
- з вкладниками – юридичними особами – 6,8 тис. шт.

Збільшення кількості пенсійних контрактів у III кварталі 2019 року у порівнянні з III кварталом 2017 - 2018 років пов'язане в першу чергу зі збільшенням пенсійних контрактів з фізичними особами. Так:

- порівняно зі станом на 30.09.2018 збільшення кількості контрактів з фізичними особами станом на 30.09.2019 становило 14,1 % (8,4 тис. шт.);

- порівняно зі станом на 30.09.2017 збільшення кількості контрактів з фізичними особами станом на 30.09.2019 становило 11,1% (6,8 тис. шт.) та зменшення з юридичними — 6,8% (0,5 тис. шт.).

Пенсійні контракти станом на 30.09.2019 укладено з **69,2 тисячі вкладників**, з яких:

- юридичні особи – 2,1 тисячі, або 3,0% від загальної кількості вкладників,
- фізичні особи – 67,1 тисячі, або 97,0%.

Кількість вкладників станом на 30.09.2019 **збільшилася** порівняно з аналогічним періодом 2018 року на 15,5% (9,3 тис. вкладників) та станом на 30.09.2018 порівняно з аналогічним періодом 2017 року кількість вкладників **зменшилася на 3,7%** (2,3 тис. вкладників).

Довідково:

- *станом на 30.09.2018 кількість вкладників становить 59,9 тисячі, з яких юридичні особи становили 1,8 тисячі вкладників, фізичні особи – 58,1 тисячі вкладників;*
- *станом на 30.09.2017 – 62,2 тисячі вкладників, з яких юридичні особи становили 2,3 тисячі вкладників, фізичні особи – 59,9 тисячі вкладників.*

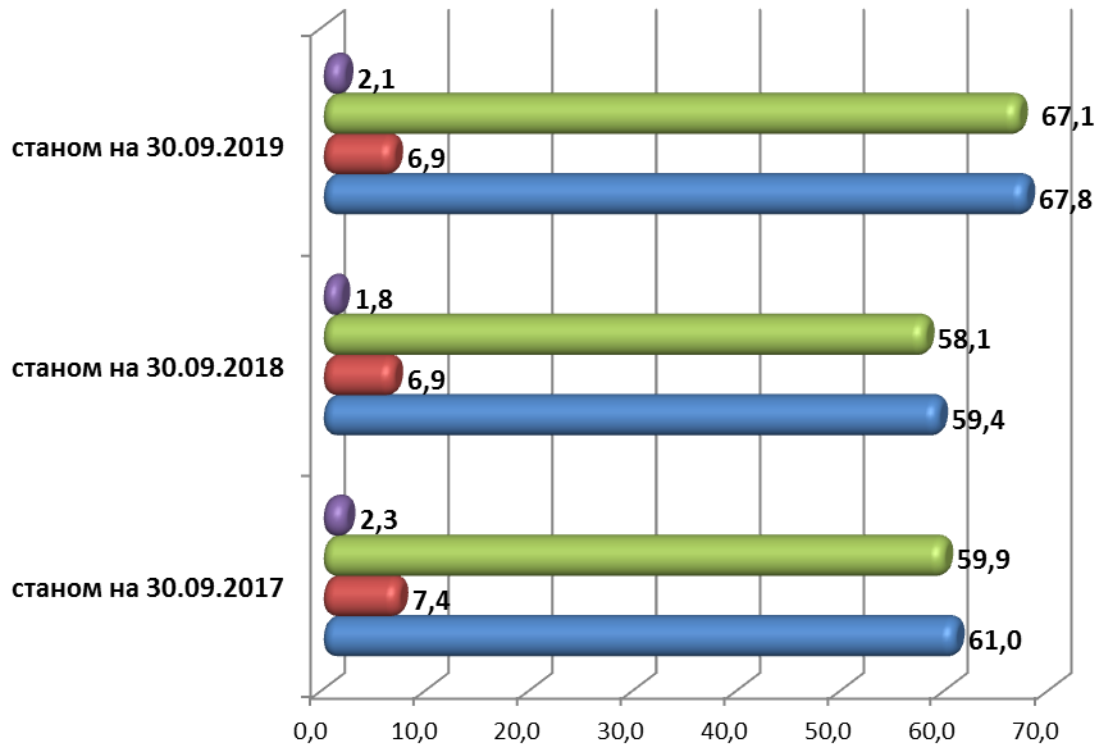
Загальна кількість вкладників за період з 30.09.2018 по 30.09.2019 зросла за рахунок збільшення кількості вкладників фізичних осіб на 15,5% .

Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів та кількості вкладників

Показник	Од. ви- міру	Станом на			Приріст станом на 30.09.2018/ станом на 30.09.2017 (%)	Приріст станом на 30.09.2019/ станом на 30.09.2018 (%)
		30.09.2017	30.09.2018	30.09.2019		
Кількість вкладників юридичних осіб	тис. осіб	2,3	1,8	2,1	-21,7	16,7
Кількість вкладників фізичних осіб	тис. осіб	59,9	58,1	67,1	-3,0	15,5
Загальна кількість вкладників	тис. осіб	62,2	59,9	69,2	-3,7	15,5
Кількість укладених пенсійних контрактів з юридичними особами	тис. шт.	7,3	6,8	6,8	-6,8	0,0
Кількість укладених пенсійних контрактів з фізичними особами-підприємцями	тис. шт.	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Кількість укладених пенсійних контрактів з фізичними особами	тис. шт.	61,0	59,4	67,8	-2,6	14,1
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів	тис. шт.	68,4	66,3	74,7	-3,1	12,7

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел

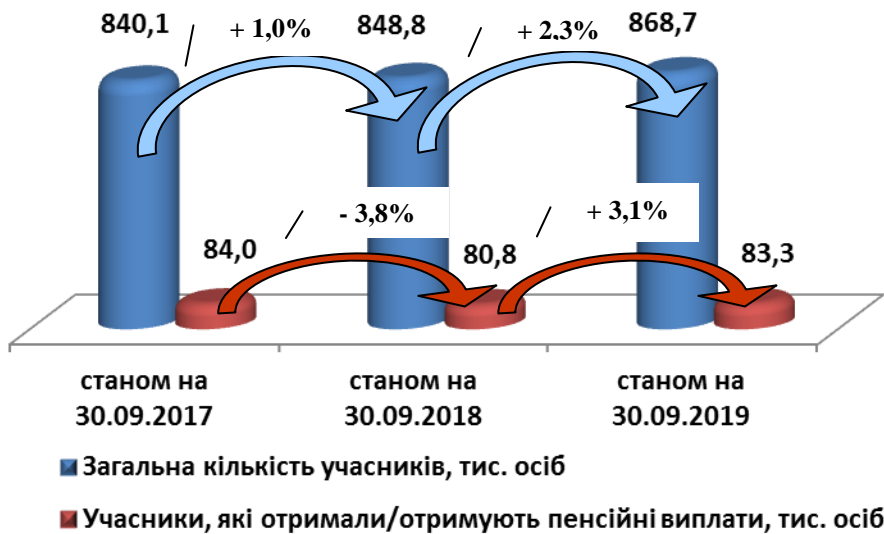
Рис. 2. Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів та кількості вкладників

- Вкладники - юр. особи та фіз. особи - підприємці, тис. осіб
- Вкладники - фізичні особи, тис. осіб
- Пенсійні контракти з юр. особами та фіз. особами - підприємцями, тис. шт.
- Пенсійні контракти з фіз. особами, тис. шт.

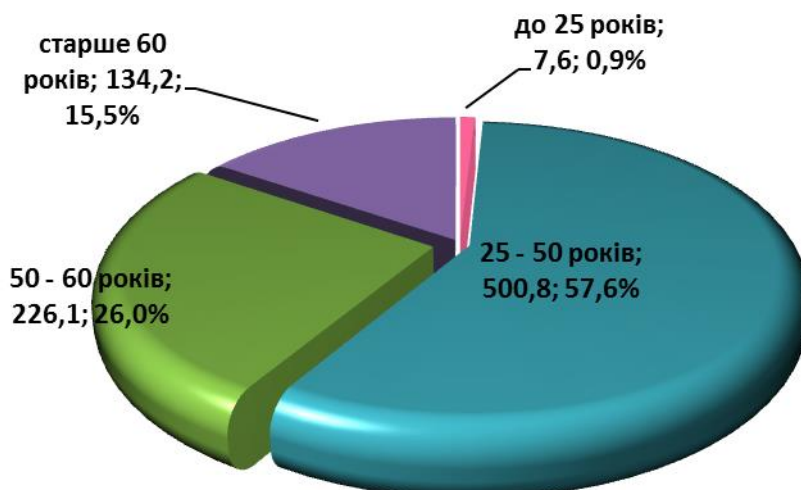
Станом на 30.09.2019 загальна кількість учасників НПФ становила 868,7 тис. осіб (станом на 30.09.2018 – 848,8 тис. осіб), з яких отримали/отримують пенсійні виплати 83,3 тис. осіб (9,6% від загальної кількості учасників).

Рис. 3. Динаміка кількості учасників недержавних пенсійних фондів

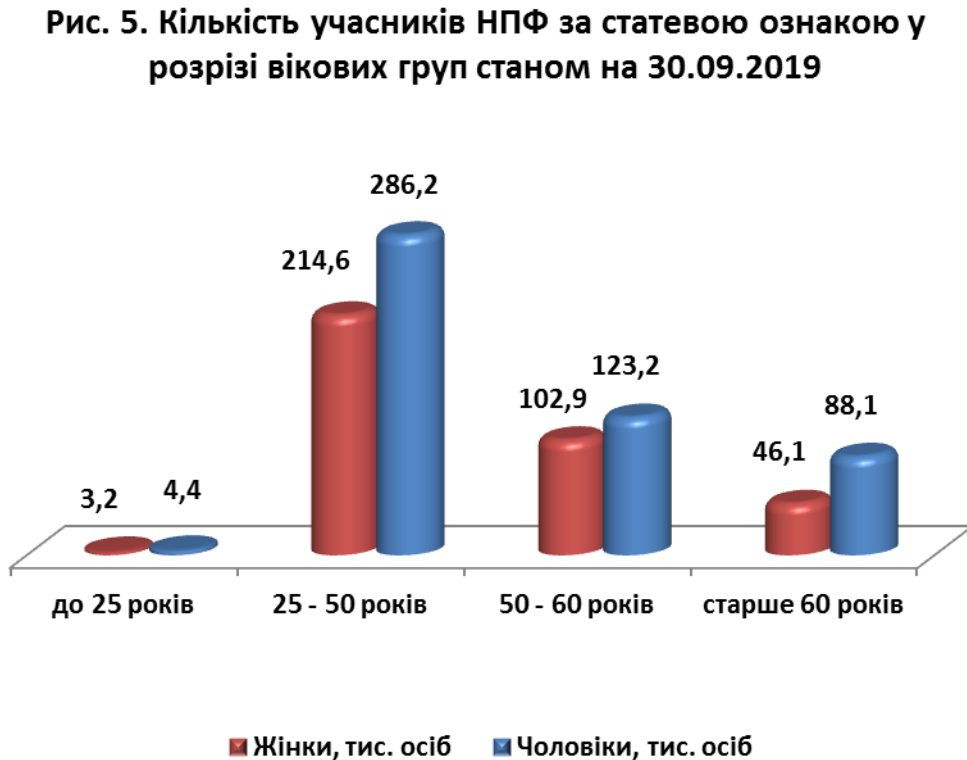

Станом на 30.09.2019 переважну більшість учасників НПФ становили особи віком від 25 до 50 років, а саме 57,6%, та особи вікової групи від 50 до 60 років, що становили 26,0%. Частка учасників НПФ вікової групи старше 60 років становила 15,5%, вікової групи до 25 років – 0,9% (Рис. 4).

Рис. 4. Розподіл учасників НПФ за віковими групами (тис. осіб) станом на 30.09.2019

На рисунку 5 відображено кількість учасників НПФ (за статевою ознакою в розрізі вікових груп).

Таблиця 3

Кількість учасників НПФ за статевою ознакою у розрізі вікових груп станом на 30.09.2019

Вікова група	Од. виміру	Ж	Ч	Всього	Питома вага від вікової категорії, %	
					жінок	чоловіків
до 25 років	тис. осіб	3,2	4,4	7,6	42,1	57,9
25-50 років	тис. осіб	214,6	286,2	500,8	42,9	57,1
50-60 років	тис. осіб	102,9	123,2	226,1	45,5	54,5
старше 60 років	тис. осіб	46,1	88,1	134,2	34,4	65,6
Всього	тис. осіб	366,9	501,8	868,7	42,2	57,8

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятичних чисел

Як видно з рисунка 5, у кожній віковій групі більшість становлять чоловіки, а саме 57,8% від загальної кількості учасників НПФ. Причому у віковій групі старше 60 років їхня кількість перевищує кількість жінок у 1,9 разу.

Пенсійні виплати (одноразові та на визначений строк) станом на 30.09.2019 становили **912,9 млн. грн.**, що на 16,8% більше в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року (Рис. 6), при цьому одноразові виплати зросли на 8,7%, пенсійні виплати на визначений строк – на 34,4%.

Рис. 6. Динаміка пенсійних виплат

Таблиця 4

Динаміка пенсійних виплат

Показник	Од. виміру	Станом на			Приріст станом на 30.09.2019/ станом на 30.09.2018, (%)
		30.09.2017	30.09.2018	30.09.2019	
Одноразові пенсійні виплати	млн. грн.	536,2	536,2	583,1	8,7
Пенсійні виплати на визначений строк	млн. грн.	175,3	245,3	329,8	34,4
Всього	млн. грн.	711,5	781,5	912,9	16,8

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел гривневого еквівалента

Сукупно недержавними пенсійними фондами станом на 30.09.2019 було здійснено пенсійних виплат (одноразових та на визначений строк) **83,3 тисячі учасників**, тобто 9,6% від загальної кількості учасників, які отримали/ отримують пенсійні виплати.

Середній розмір одноразової пенсійної виплати на одного учасника НПФ, який отримав/ отримує пенсійну виплату одноразово, станом на 30.09.2019 становив **7,4 тис. грн.** (станом на 30.09.2018 – 7,0 тис. грн., станом на 30.09.2017 – 6,7 тис. грн.) та середній розмір пенсійної виплати на визначений строк на одного учасника НПФ, який отримав/ отримує пенсійну виплату на визначений строк, становив **77,8 тис. грн.** (станом на 30.09.2018 – 59,6 тис. грн., станом на 30.09.2017 – 44,1 тис. грн.).

Одним із основних якісних показників, які характеризують систему НПЗ, є сплачені **пенсійні внески**.

Сума пенсійних внесків станом на 30.09.2019 становить 2 112,6 млн. грн., **збільшившись** на 7,6% (148,4 млн. грн.) в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року. Порівняно зі станом на 30.09.2017 сума пенсійних внесків станом на 30.09.2018 зменшилась на 0,4% (8,5 млн. грн.).

У загальній сумі пенсійних внесків станом на 30.09.2019 основну частину, або 90,1%, становлять пенсійні внески від юридичних осіб, на які припадає 1 903,1 млн. грн.

На збільшення суми пенсійних внесків станом на 30.09.2019 вплинуло збільшення суми пенсійних внесків від фізичних осіб на 36,3% (55,6 млн. грн.) та від юридичних осіб — на 5,1% (92,7 млн. грн.).

На зменшення суми пенсійних внесків станом на 30.09.2018 вплинуло збільшення суми пенсійних внесків від фізичних осіб на 25,2% (30,8 млн. грн.), при цьому суми пенсійних внесків юридичних осіб зменшилися на 2,1% (39,1 млн. грн.).

Середній розмір пенсійного внеску за 9 місяців 2019 року на одного вкладника:

- юридичну особу та фізичну особу - підприємця становить **36 354,91 гривні**;
- фізичну особу становить **544,43 гривні**.

Загальна вартість активів, сформованих недержавними пенсійними фондами, станом на 30.09.2019 становила **2 977,9 млн. грн.**, що на 12,3%, або на 326,6 млн. грн. більше в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року та на 28,0%, або на 651,1 млн. грн. більше в порівнянні з аналогічним періодом 2017 року (Рис. 7).

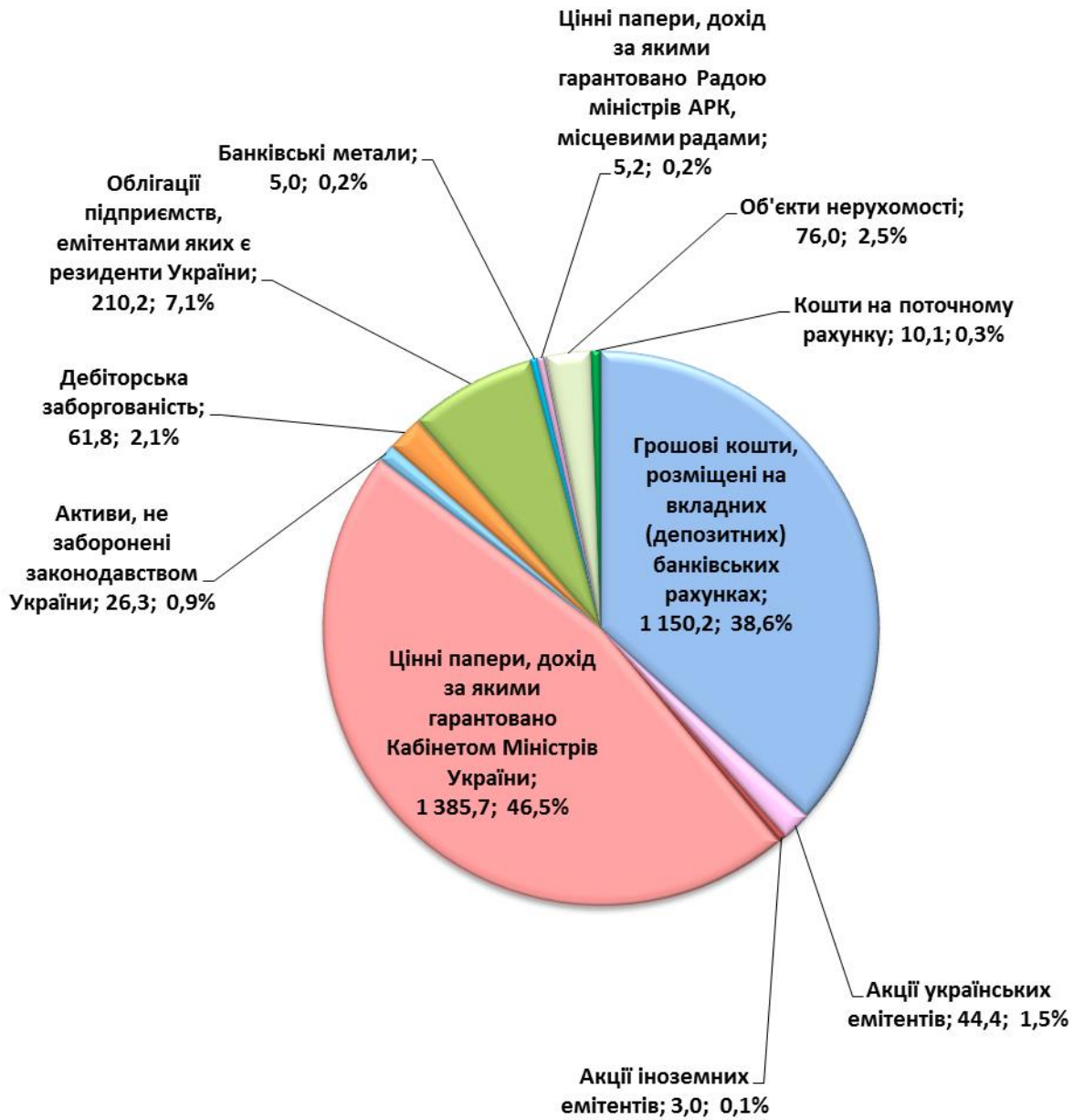
**Рис. 7. Динаміка основних показників системи НПЗ
(млн. грн.)**

Для НПФ властиво формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Тому особливого значення набуває вибір інвестиційних інструментів, використовуючи які НПФ зможуть забезпечити захист грошових коштів населення від інфляційних процесів і при цьому отримувати визначений приріст капіталу.

Станом на 30.09.2019 переважними напрямками інвестування пенсійних активів стали цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (46,5%), депозити в банках (38,6% інвестованих активів), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (7,1%), об'єкти нерухомості (2,5%), акції українських емітентів (1,5%) (Рис. 8).

Рис. 8. Структура інвестованих пенсійних активів станом на 30.09.2019 (млн. грн.)

Динаміка структури інвестованих пенсійних активів

Активи	Од. виміру	Станом на		Питома вага, (%)	Приріст станом на 30.09.2019/ станом на 30.09.2018, (%)
		30.09.2018	30.09.2019		
Грошові кошти, розміщені на вкладних (депозитних) банківських рахунках	млн. грн.	973,8	1 150,2	38,6	18,1
Цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України	млн. грн.	1 235,5	1 385,7	46,5	12,2
Облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України	млн. грн.	249,6	210,2	7,1	-15,8
Акції українських емітентів	млн. грн.	37,7	44,4	1,5	17,8
Об'єкти нерухомості	млн. грн.	45,5	76,0	2,5	67,0
Банківські метали	млн. грн.	9,4	5,0	0,2	-46,8
Кошти на поточному рахунку	млн. грн.	25,4	10,1	0,3	-60,2
Активи не заборонені законодавством України	млн. грн.	23,9	26,3	0,9	10,0
Дебіторська заборгованість	млн. грн.	46,2	61,8	2,1	33,8
Акції іноземних емітентів	млн. грн.	4,3	3,0	0,1	-30,2
Цінні папери, дохід за якими гарантовано Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими радами відповідно до законодавства	млн. грн.	0,0	5,2	0,2	-
Загальна вартість активів	млн. грн.	2 651,3	2 977,9	100,0	12,3

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел гривневого еквівалента

Метою інвестування пенсійних активів є, насамперед, збереження пенсійних заощаджень громадян. Стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є більш консервативною, ніж у інших фінансових установ.

Тому станом на 30.09.2019 відбувся приріст грошових коштів, розміщених на вкладних (депозитних) банківських рахунках (на 18,1%) та приріст вкладень в цінні папери, дохід по яких гарантовано Кабінетом Міністрів України (на 12,2%), також відбулося інвестування у цінні папери, дохід за якими гарантовано Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими радами відповідно до законодавства, які складають 0,2% (5,2 млн. грн.) від загальної вартості активів. При цьому, значно зменшився обсяг активів, що вкладені в банківські метали (на 46,8%) та акції іноземних емітентів (на 30,2%), облігації українських емітентів (на 15,8%).

Крім того, у порівнянні з аналогічним періодом 2018 року, значно збільшилося інвестування пенсійних активів в акції українських емітентів на

6,7 млн. грн. і в цілому станом на 30.09.2019 вони складають 1,5% (44,4 млн. грн.) від загальної вартості активів.

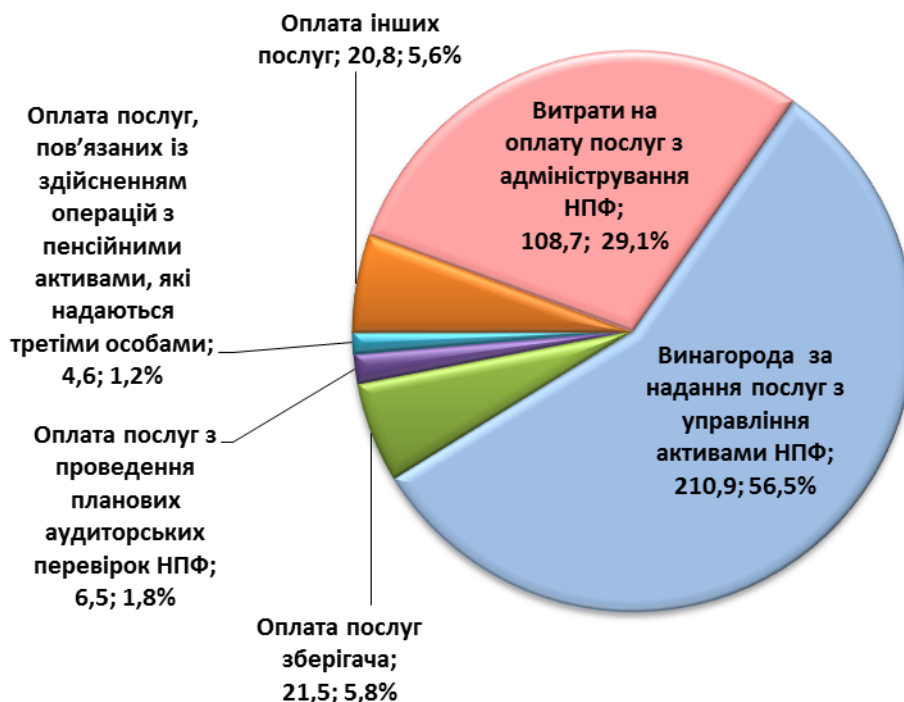
Загальний дохід, отриманий від інвестування пенсійних активів, станом на 30.09.2019 становив **2 038,7 млн. грн.**, збільшившись у порівнянні зі станом на 30.09.2018 на 371,5 млн. грн., або на 22,3%.

Витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 30.09.2019 зросли на 19,6 % у порівнянні з аналогічним періодом 2018 року і в цілому за час існування пенсійних фондів становлять **373,0 млн. грн.**, або 12,5% від загальної вартості активів НПФ.

За період з 30.09.2018 по 30.09.2019 такі витрати зросли на 19,6% (61,1 млн. грн.) за рахунок надання послуг з управління активами НПФ на 30,3 млн. грн. (16,8%), з адміністрування НПФ на 21,2 млн. грн. (24,2%), послуг зберігача на 4,0 млн. грн. (22,9%), проведення планових аудиторських перевірок на 1,5 млн. грн. (30,0%), пов'язаних із здійсненням операцій з пенсійними активами, які надаються третіми особами на 0,6 млн. грн. (15,0%) та надання інших послуг, передбачених чинним законодавством з НПЗ, на 3,5 млн. грн. (20,2%) (довідково: станом на 30.09.2018 такі витрати становили 311,9 млн. грн.).

Структура цих витрат станом на 30.09.2019 зображена на рисунку 9.

Рис. 9. Структура витрат, що відшкодовуються, за рахунок пенсійних активів станом на 30.09.2019 (млн. грн.)

Динаміка структури витрат, що відшкодовуються, за рахунок пенсійних активів

Витрати	Од. виміру	Станом на		Відхилення		Питома вага, (%)
		30.09.2018	30.09.2019	млн. грн.	%*	
Витрати на оплату послуг з адміністрування НПФ	млн. грн.	87,5	108,7	21,2	24,2	29,1
Винагорода за надання послуг з управління активами НПФ	млн. грн.	180,6	210,9	30,3	16,8	56,5
Оплата послуг зберігача	млн. грн.	17,5	21,5	4,0	22,9	5,8
Оплата послуг з проведення планових аудиторських перевірок НПФ	млн. грн.	5,0	6,5	1,5	30,0	1,8
Оплата послуг, пов'язаних із здійсненням операцій з пенсійними активами, які надаються третіми особами	млн. грн.	4,0	4,6	0,6	15,0	1,2
Оплата інших послуг, надання яких передбачено чинним законодавством з недержавного пенсійного забезпечення	млн. грн.	17,3	20,8	3,5	20,2	5,6
Загальна сума витрат, що відшкодовані за рахунок пенсійних активів	млн. грн.	311,9	373,0	61,1	19,6	100,0

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятичних чисел гривневого еквівалента

Основна частина витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 30.09.2019 припадає на оплату послуг з управління активами недержавних пенсійних фондів – 56,5% від загальної суми витрат. Витрати на оплату послуг з адміністрування пенсійного фонду становили 29,1% від загальної суми витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів. Оплата послуг зберігача, який здійснює відповідальне зберігання активів пенсійного фонду – 5,8% від загальної суми витрат.